

Penderfyniadau Cyfarfod Cyffredinol Cymdeithas yr Iaith 2023

1. Llofnodi cytundebau, gweithredoedd a dogfennau eraill

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol:

- yn nodi bod adrannau wedi'u hychwanegu at y Cyfansoddiad yn dilyn Cyfarfod Cyffredinol 2022 yn amlinellu'r drefn o ran llofnodi cytundebau, gweithredoedd a dogfennau, a hynny er mwyn diogelu unigolion. Addaswyd yr adrannau hyn ymhellach yng Nghyfarfod Cyffredinol Arbennig 2023.
- yn nodi nad oedd yr ychwanegiadau hyn yn cynnwys cyn-aelodau.
- yn nodi, bod cyngor cyfreithiol wedi'i dderbyn sydd yn tynnu sylw at y posibilrwydd y gallai bod angen digollediad ar gyn-aelodau hefyd o dan rai amgylchiadau. Er enghraifft, yn ddamcaniaethol, pe bai person wedi bod yn aelod o'r Gymdeithas pan gafodd cytundeb penodol ei lofnodi ar ran holl aelodau'r Gymdeithas (gyda'u hawdurdod nhw), fe allai fod yn atebol o dan y cytundeb hwnnw hyd yn oed ar ôl i'w aelodaeth ddod i ben.
- yn cynnig felly bod gwelliannau pellach i adrannau 7 ac 8 y Cyfansoddiad, fel y nodir isod mewn glas.

7. LLOFNODI CYTUNDEBAU, GWEITHREDOEDD A DOGFENNAU ERAILL

Mae gan unrhyw aelod **neu aelodau** o'r Senedd yr awdurdod i lofnodi a/neu i wneud mewn unrhyw ffordd arall (~~neu i awdurdodi unrhyw aelod o unrhyw gell y Gymdeithas i lofnodi a/neu i wneud mewn unrhyw ffordd arall~~) unrhyw gytundeb, unrhyw weithred ac unrhyw ddogfen arall dros ac ar ran ~~gweddill~~ aelodau'r Gymdeithas (**neu i awdurdodi unrhyw aelod neu aelodau o unrhyw gell y Gymdeithas i lofnodi a/neu i wneud mewn unrhyw ffordd arall unrhyw gytundeb ac unrhyw ddogfen arall, ac eithrio gweithred, dros ac ar ran aelodau'r Gymdeithas**) ar yr amod bod y cytundeb (ac eithrio unrhyw gytundeb yswiriant), y weithred neu'r ddogfen arall yn cynnwys y cymal canlynol: "Bydd atebolrwydd aelodau Cymdeithas yr Iaith o dan [y cytundeb hwn/y weithred hon/y ddogfen hon] yn gyfyngedig i werth asedau caffaeladwy Cymdeithas yr Iaith, ac ni fydd atebolrwydd unrhyw aelod yn un personol".

8. DIGOLLEDIAD

8.1 Digolledu (er budd aelodau a chyn-aelodau'r Senedd): Mae gan bob aelod (**a chyn-aelod**) o'r Senedd yr hawl i gael ei ddigolledu neu'i digolledu o asedau'r Gymdeithas ynglŷn ag unrhyw rwymedigaeth y mae e neu hi'n mynd neu wedi mynd iddi trwy lofnodi neu wneud mewn unrhyw ffordd arall (neu awdurdodi unrhyw aelod o unrhyw gell y Gymdeithas i lofnodi neu i wneud mewn unrhyw ffordd arall) unrhyw gytundeb, unrhyw weithred neu unrhyw ddogfen arall yn unol â chymal 7 i'r graddau nad yw'r fath digollediad yn waharddedig neu'n ddirym o dan y gyfraith.

8.2 Digolledu (cytundebau) (er budd pob aelod a chyn-aelod o'r Gymdeithas): Mae gan bob aelod (**a chyn-aelod**) o'r Gymdeithas yr hawl i gael ei ddigolledu neu'i digolledu o asedau'r Gymdeithas ynglŷn ag unrhyw rwymedigaeth y mae e neu hi'n mynd neu wedi mynd iddi o ganlyniad i unrhyw gytundeb neu unrhyw weithred **sydd yn cael ei wneud neu'i gwneud neu sydd wedi cael ei wneud neu'i gwneud dros a/neu**

ar ran aelodau'r Gymdeithas i'r graddau nad yw'r fath ddigollediad yn waharddedig neu'n ddirym o dan y gyfraith.

8.3 Digolledu (camweddau) (er budd pob aelod (a chyn-aelod) o'r Gymdeithas): Mae gan bob aelod (a chyn-aelod) o'r Gymdeithas yr hawl i gael ei ddigolledu neu'i digolledu o asedau'r Gymdeithas:

a. ynglŷn ag unrhyw rwymedigaeth sydd yn cael ei gosod ar yr aelod (neu'r cyn-aelod) o dan sylw; a/neu

b. ynglŷn ag unrhyw gost y mae'n rhaid i'r aelod (neu'r cyn-aelod) o dan sylw fynd iddi;

o ganlyniad (naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol) i unrhyw gamwedd a fydd yn cael ei gyflawni neu sydd wedi'i gyflawni gan unrhyw aelod (neu gyn-aelod) arall o'r Gymdeithas i'r graddau nad yw'r fath ddigollediad yn waharddedig neu'n ddirym o dan y gyfraith.

Cynigiwyd gan Senedd y Gymdeithas

2. Diogelu Ysgolion Gwledig

Mae Cymdeithas yr Iaith yn credu fod ysgolion gwledig yn greiddiol i barhad y Gymraeg fel iaith gymunedol.

Geilw Cymdeithas yr Iaith ar Awdurdodau Lleol i ddilyn canllaw y Llywodraeth sy'n gosod rhagdyb o blaid eu cadw ar agor.

Cynigiwyd gan Ranbarth Gwynedd-Môn

3. Diogelu Eiddo Cymdeithas yr Iaith

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol:

- i. yn nodi nad yw'r Cyfansoddiad yn ei ffurf bresennol yn delio ag eiddo Cymdeithas yr Iaith o gwbl
- ii. yn nodi bod 'eiddo' yn cynnwys eiddo personol (asedau diriaethol megis dodrefn, ac ati; eiddo annirweddol, megis arian, nodau masnach, budd cyfamodau) ac eiddo tiriog (e.e. eiddo rhyddfrait, eiddo ar brydles)
- iii. yn nodi bod Cymdeithas yr Iaith yn gymdeithas anghorfforedig, sy'n golygu nad yw'n endid cyfreithiol ar wahân, a bod y gyfraith sy'n ymwneud â chymdeithasau anghorfforedig yn astrus ac annelwig tu hwnt
- iv. yn nodi bod cyngor cyfreithiol wedi'i dderbyn sydd yn cynghori Cymdeithas yr Iaith i ychwanegu adran at y Cyfansoddiad sy'n ymwneud ag eiddo'r Gymdeithas yn gyffredinol er mwyn: (a) osgoi unrhyw amheuaeth ynglŷn â natur y gydberchnogaeth ar ei hasedau; (b) awdurdodi'r Senedd yn bendant i ddelio â'r asedau hynny; (c) galluogi'r Gymdeithas i amddiffyn ei hasedau
- v. yn cynnig felly bod adran 13 isod yn cael ei ychwanegu at y Cyfansoddiad.

13. EIDDO'R GYMDEITHAS

13.1 Mae'r diffiniadau a'r dehongliadau canlynol yn berthnasol yn y cymal 13 hwn:

- a. Mae **Aelodau Cyfredol** yn golygu holl aelodau'r Gymdeithas am y tro (ac mae **Aelod Cyfredol** yn golygu unrhyw un ohonyn nhw).
- b. Mae **Aelodau'r Senedd** yn golygu aelodau Senedd y Gymdeithas am y tro (ac mae **Aelod o'r Senedd** yn golygu unrhyw un ohonyn nhw).
- c. Mae **Eiddo Personol y Gymdeithas** yn golygu:
- (i) asedau diriaethol (megis dodrefn a cheir); ac
  - (ii) asedau annirweddol (megis arian; budd hawlfraint, nodau masnach a/neu ddyluniadau cofrestredig a/neu unrhyw eiddo deallusol arall; budd unrhyw drwydded i ddefnyddio unrhyw eiddo deallusol; budd cyfamodau; budd ymrwymadau cytundebol eraill; a budd hawliau eraill o unrhyw fath);
- sydd wedi'u rhoi naill ai i'r Gymdeithas neu i'w holl aelodau am y tro, neu a fydd yn cael eu rhoi naill ai i'r Gymdeithas neu i'w holl aelodau am y tro, neu sydd wedi dod i feddiant y Gymdeithas neu ei holl aelodau am y tro, neu a fydd yn dod i feddiant y Gymdeithas neu ei holl aelodau am y tro.
- ch. Mae **Eiddo Tiriog y Gymdeithas** yn golygu eiddo tiriog (gan gynnwys eiddo rhyddfraint ac eiddo ar brydles) sydd wedi'i roi naill ai i'r Gymdeithas neu i'w holl aelodau am y tro, neu a fydd yn cael ei roi i'r Gymdeithas neu i'w holl aelodau am y tro neu sydd wedi dod i feddiant y Gymdeithas neu ei holl aelodau am y tro, neu a fydd yn dod i feddiant y Gymdeithas neu ei holl aelodau am y tro.
- d. Mae **Eiddo'r Gymdeithas** yn golygu holl eiddo'r Gymdeithas am y tro, gan gynnwys:
- (i) Eiddo Personol y Gymdeithas; ac
  - (ii) Eiddo Tiriog y Gymdeithas.
- dd. Mae **Eiddo Ymddiriedolaeth** yn golygu unrhyw ased neu eiddo sydd am y tro:
- (i) yn rhan o Eiddo'r Gymdeithas; ac
  - (ii) yn cael ei ddal gan Ymddiriedolwyr Perthnasol ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn.
- e. Mae **Eiddo Arall** yn golygu unrhyw ased neu eiddo:
- (i) sydd yn rhan o Eiddo'r Gymdeithas; ond
  - (ii) nad yw'n cael ei ddal gan Ymddiriedolwyr Perthnasol ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn;
- am y tro.
- f. Mae **Ymddiriedolwyr Perthnasol** yn golygu unrhyw ymddiriedolwyr sydd yn dal unrhyw Eiddo Ymddiriedolaeth ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn (ac mae **Ymddiriedolwr Perthnasol** yn golygu unrhyw un ohonyn nhw).
- ff. Mae **Ymddiriedolaeth Berthnasol** yn golygu unrhyw ymddiriedolaeth y

mae unrhyw Eiddo Ymddiriedolaeth yn cael ei ddal arni er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn.

- g. Yn achos unrhyw Ymddiriedolaeth Berthnasol, mae **Cyfnod yr Ymddiriedolaeth** yn golygu naill ai:
- (i) y cyfnod bythol-barhad sydd yn perthyn i'r Ymddiriedolaeth Berthnasol honno, sef y cyfnod rhwng dyddiad sefydlu'r Ymddiriedolaeth Berthnasol honno a'r diwrnod cyn pen-blwydd cant a phum mlynedd ar hugain y dyddiad hwnnw (fel y'i osodwyd gan adran 5 (1) Deddf Bythol-barhadau a Chroniadau 2009); neu
  - (ii) (os bydd yn fyrrach) y cyfnod rhwng dyddiad sefydlu'r Ymddiriedolaeth Berthnasol honno a dyddiad diddymu'r Gymdeithas.
- h. Bydd unrhyw eiriau sydd yn dilyn y termau **gan gynnwys, megis, yn arbennig, er enghraifft** neu unrhyw ymadrodd tebyg yn cael eu dehongli fel enghreifftiol, ac ni fyddan nhw'n cyfyngu ar ystyr unrhyw eiriau, disgrifiad, diffiniad, ymadrodd neu derm sydd yn rhagflaenu'r termau neu'r ymadroddion hynny.

13.2 Mae'r Aelodau Cyfredol yn cydnabod eu bod nhw a/neu y byddan nhw'n berchen ar Eiddo'r Gymdeithas ar y cyd ar y sail gytundebol, ganlynol yn unol â dyfarniad Barnwr Cross (ynglŷn ag eiddo ac asedau cymdeithasau anghorfforedig) yn achos *Neville Estates Ltd yn erbyn Madden (1962) Ch 832*: hynny yw, mae a/neu fydd Eiddo'r Gymdeithas yn perthyn i'r Aelodau Cyfredol nid fel cyd-denantiaid, ond yn hytrach yn unol â'u hawliau a'u hymrwymadau tuag at ei gilydd fel aelodau'r Gymdeithas, sydd yn golygu na chaiff unrhyw Aelod Cyfredol ddatgysylltu ei gyfran a fydd (yn hytrach) yn dod i'r Aelodau Cyfredol eraill ar ôl iddo neu iddi farw neu ar ôl i'w aelodaeth neu i'w haelodaeth ddod i ben, er gwaetha'r ffaith y bydd yr Aelodau Cyfredol eraill hynny'n cynnwys personau a ddaeth neu a fydd yn dod yn aelodau o'r Gymdeithas ar ôl i'r ased perthnasol neu'r eiddo perthnasol ddod yn rhan o Eiddo'r Gymdeithas (ond os bydd y Gymdeithas yn cael ei diddymu, cytunir y bydd y rhai Aelodau Cyfredol sydd yn fyw ar ddiwrnod y diddymu â hawl i Eiddo'r Gymdeithas yn llwyr mewn rhannau cyfartal).

13.3 Mae'r Aelodau Cyfredol yn awdurdodi Aelodau'r Senedd i wneud y pethau canlynol ar eu rhan nhw yn glŷn ag Eiddo Personol y Gymdeithas (y **Gweithredoedd Perthnasol**):

- a. talu unrhyw dreuliau a/neu gostau'r Gymdeithas (gan gynnwys cyflogau a threthi) o unrhyw arian sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas am y tro;
- b. gorfodi budd unrhyw hawlfraint a nodau masnach a/neu ddyluniadau cofrestredig a/neu unrhyw eiddo deallusol arall; budd unrhyw drwydded i ddefnyddio unrhyw eiddo deallusol; budd unrhyw gyfamodau; budd unrhyw ymrwymadau cytundebol eraill; a budd unrhyw hawliau eraill o unrhyw fath sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas am y tro mewn unrhyw ffordd (gan gynnwys trwy ddwyn achos neu achosion cyfreithiol yn erbyn unrhyw drydydd parti neu drydydd partïon) a thalu'r gost o wneud hynny o unrhyw arian sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas am y tro;

- c. rheoli a gwerthu a/neu brydlesu a/neu drwyddedu (gan gynnwys fel gweithred) a/neu gofrestru a/neu wneud unrhyw gytundeb a/neu gais ynglŷn ag unrhyw ased sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas am y tro;
- ch. trosglwyddo neu aseinio (gan gynnwys fel gweithred) unrhyw ased sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas am y tro i rwng dau a phedwar o Aelodau'r Senedd ac i'w penodi nhw'n ymddiriedolwyr i ddal yr ased hwnnw ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn;
- d. gwneud unrhyw beth arall gydag a/neu ynglŷn ag Eiddo Personol y Gymdeithas fel y mae Aelodau'r Senedd yn gweld orau i'r graddau bod hynny:
  - (i) yn atodol i a/neu'n anorfod ar unrhyw un o'r Gweithredoedd Perthnasol wedi'u rhestru uchod yn y cymal 13.3 hwn; a/neu
  - (ii) yn atodol i a/neu'n anorfod ar anelu at nod y Gymdeithas a/neu ddilyn amcanion y Gymdeithas wedi'u crynhoi yng nghymal 2 y Cyfansoddiad hwn;

ac mae gan bob Aelod o'r Senedd (a chyn-Aelod o'r Senedd) yr hawl i gael ei ddigolledu neu'i digolledu o asedau'r Gymdeithas ynglŷn ag unrhyw rwymedigaeth y mae e neu hi'n mynd neu wedi mynd iddi o ganlyniad i'r ffaith bod unrhyw un o'r Gweithredoedd Perthnasol wedi'i gwneud i'r graddau nad yw'r fath ddigollediad yn waharddedig neu'n ddirym o dan y gyfraith.

13.4 Mae'r Aelodau Cyfredol yn awdurdodi rhwng dau a phedwar o Aelodau'r Senedd:

- a. i wneud cais a/neu geisiadau (yn eu henwau eu hunain fel ymddiriedolwyr) i gofrestru nod masnach a/neu ddyluniad cofrestredig ar sail:
  - (i) unrhyw eiddo deallusol; a/neu
  - (ii) unrhyw drwydded i ddefnyddio unrhyw eiddo deallusol;
 sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas; ac
- b. ar ôl i unrhyw nod masnach a/neu ddyluniad cofrestredig gael ei roi o ganlyniad i unrhyw gais o'r fath i ddal y nod masnach a/neu'r dyluniad cofrestredig hwnnw ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn.

13.5 Mae'r Aelodau Cyfredol:

- a. yn awdurdodi dau Aelod o'r Senedd:
  - (i) i drosglwyddo (fel gweithred) unrhyw Eiddo Tiriog y Gymdeithas (yr **Eiddo Tiriog Trosglwyddedig**) i rwng dau a phedwar o Aelodau'r Senedd (y **Trosglwyddedigion**); ac
  - (ii) i benodi'r Trosglwyddedigion yn ymddiriedolwyr (**Ymddiriedolwyr Eiddo Tiriog**) i ddal yr Eiddo Tiriog Trosglwyddedig ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn; ac

- b. yn cytuno mai'r geiriad safonol canlynol wedi'i gyhoeddi gan Gofrestrfa Tir EF sydd yn disgrifio sut mae'r Ymddiriedolwyr Eiddo Tiriog i fod i ddal unrhyw Eiddo Tiriog Trosglwyddedig: "*Ar ymddiried i aelodau (cymdeithasiad anghorfforedig) i ddelio ag ef yn unol â'i reolau.*"

13.6 Bydd gan unrhyw Ymddiriedolwyr Perthnasol y pwerau canlynol (y **Pwerau Perthnasol**):

- a. Y pŵer i wneud unrhyw fuddsoddiad gydag unrhyw ased neu eiddo y mae'r Ymddiriedolwyr Perthnasol yn ei ddal ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn (**Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol**) y gallen nhw ei wneud pe baen nhw'n berchen ar yr Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol hwnnw'n llwyr.
- b. Y pŵer i reoli ac i werthu a/neu brydlesu a/neu drwyddedu (gan gynnwys fel gweithred) a/neu i gofrestru a/neu i wneud unrhyw gytundeb a/neu gais ynglŷn ag unrhyw Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol fel pe bai'r Ymddiriedolwyr Perthnasol yn berchen ar yr Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol hwnnw'n llwyr.
- c. Y pŵer i yswirio unrhyw Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol ar unrhyw lefel o ddiogelwch a/neu sicrwydd ac i dalu premiymau yswiriant o gyfalaf a/neu o incwm unrhyw Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol.
- ch. Y pŵer i wella a/neu ddatblygu eiddo rhyddfrait a/neu eiddo ar brydles sydd yn Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol am y tro (ac ni fydd yn rhaid i'r Ymddiriedolwyr Perthnasol gydymffurfio â rheolau statudol sydd yn mynnu i gost gyfalafol gwelliannau gael ei hadennill o incwm).
- d. Y pŵer i fenthycu arian a/neu asedau eraill i unrhyw ddiben (gan gynnwys er mwyn cael gafael ar asedau).
- dd. Y pŵer i fasnachu yn unrhyw le yn y byd naill ai ar eu pennau ei hunain neu gydag eraill.
- e. Y pŵer i dalu unrhyw dreuliau a/neu gostau'r Gymdeithas (gan gynnwys cyflogau a threthi) o gyfalaf a/neu incwm unrhyw Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol.
- f. Y pŵer i awdurdodi unrhyw aelod arall o Senedd y Gymdeithas am y tro i wneud dyletswyddau'r Ymddiriedolwyr Perthnasol ar eu rhan.
- ff. Y pŵer i roi indemniad i unrhyw berson (gan gynnwys unrhyw un o'r cyn-Ymddiriedolwyr Perthnasol).
- g. Y pŵer i forgeisio unrhyw Ased Ymddiriedolaeth Perthnasol er mwyn gwarantu unrhyw ymrwymiad y mae'r Ymddiriedolwyr Perthnasol yn mynd iddo yn rhinwedd eu swyddi fel ymddiriedolwyr.
- h. Y pŵer i orfodi budd unrhyw hawlfrait a/neu nod masnach a/neu ddyluniad cofrestredig a/neu unrhyw eiddo deallusol arall; budd unrhyw drwydded i ddefnyddio unrhyw eiddo deallusol; budd unrhyw gyfamodau; budd unrhyw ymrwymadau cytundebol eraill; a budd unrhyw hawliau eraill o unrhyw fath sydd yn rhan o Eiddo Personol y Gymdeithas mewn unrhyw ffordd (gan gynnwys trwy ddwyn achos neu achosion cyfreithiol yn erbyn unrhyw drydydd parti neu drydydd partïon) ac i dalu'r gost o wneud hynny o gyfalaf a/neu o incwm unrhyw Ased Ymddiriedolaeth

Perthnasol.

- i. Y pŵer i wneud unrhyw beth sydd yn atodol i a/neu'n anorfod ar unrhyw un o weddill y Pŵerau Perthnasol.

13.7 Wrth i'r Ymddiriedolwyr Perthnasol arfer y Pŵerau Perthnasol, bydd yn rhaid:

- a. iddyn nhw ymgynghori â gweddill Aelodau'r Senedd; ac
- b. iddyn nhw weithredu'n unol â phenderfyniadau mwyafrif Aelodau'r Senedd;

ond bydd gan bob Ymddiriedolwr Perthnasol (a chyn- Ymddiriedolwr Perthnasol) yr hawl i gael ei ddigolledu neu'i digolledu o asedau'r Gymdeithas ynglŷn ag unrhyw rwymedigaeth y mae e neu hi'n mynd neu wedi mynd iddi o ganlyniad i'r ffaith bod unrhyw un o'r Pŵerau Perthnasol wedi'i arfer i'r graddau nad yw'r fath ddigollediad yn waharddedig neu'n ddirym o dan y gyfraith.

13.8 Yn atodol i gymalau 13.4 ac 13.5 y Cyfansoddiad hwn, bydd gan Aelodau'r Senedd ar y cyd:

- a. y pŵerau o dan adran 36 Deddf Ymddiriedolwr 1925 i benodi ymddiriedolwyr eraill (yn Ymddiriedolwr Perthnasol); ac
- b. y pŵer ychwanegol i benodi ymddiriedolwyr eraill (yn Ymddiriedolwr Perthnasol) os bydd unrhyw Ymddiriedolwr Perthnasol yn peidio â bod yn Aelod o'r Senedd.

13.9 Mae'r amodau canlynol yn berthnasol i'r Ymddiriedolwyr Perthnasol:-

- a. Ni chaniateir i lai na dau na mwy na phedwar o bobl am y tro fod yn Ymddiriedolwyr Perthnasol.
- b. Ni chaniateir i unrhyw un nad yw'n Aelod o'r Senedd fod neu'n aros yn Ymddiriedolwr Perthnasol.
- c. Mae'n rhaid i unrhyw berson sydd yn cael ei benodi neu'i phenodi'n Ymddiriedolwr Perthnasol lofnodi (fel gweithred) ddatganiad ymddiriedolaeth mewn ffurf wedi'i gosod gan Aelodau'r Senedd i'r perwyl y bydd y person hwnnw'n dal yr Eiddo Ymddiriedolaeth berthnasol ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn.

13.10 Mae'r amodau canlynol yn berthnasol i bob Ymddiriedolaeth Berthnasol:

- a. Er y bydd yr Ymddiriedolwyr Perthnasol yn dal yr Eiddo Ymddiriedolaeth berthnasol ar ymddiriedolaeth er budd yr Aelodau Cyfredol yn ystod Cyfnod yr Ymddiriedolaeth, bydd yn rhaid i'r Ymddiriedolwyr Perthnasol ddal yr Eiddo Ymddiriedolaeth berthnasol er budd y rhai Aelodau Cyfredol sydd yn fyw ar ddiwedd Cyfnod yr Ymddiriedolaeth yn llwyr mewn rhannau cyfartal.
- b. Bydd yr Ymddiriedolaeth Berthnasol i'w llywodraethu gan a'i dehongli yn unol â chyfreithiau Cymru a Lloegr, ac fe fydd hi'n ddarostyngedig i awdurdod neilltuedig llysoedd Cymru a Lloegr.

13.11 Er mwyn osgoi amheuaeth, i'r graddau:

- a. bod unrhyw beth y mae Aelodau'r Senedd (neu unrhyw Aelod o'r Senedd) yn ei wneud yn unol ag unrhyw awdurdod o dan y cymal 13 hwn

yn cynnwys llofnodi (neu wneud mewn unrhyw ffordd arall) unrhyw gytundeb neu weithred neu ddogfen arall dros ac ar ran aelodau'r Gymdeithas; ac

- b. nad yw'r aelod hwnnw neu'r aelodau hynny o'r Senedd yn gweithredu fel ymddiriedolwr neu ymddiriedolwyr yn unol â'r Cyfansoddiad hwn gan gynnwys y cymal 13 hwn;

bydd yr awdurdod perthnasol yn amodol ar gymal 7 y Cyfansoddiad hwn.

Cynigiwyd gan Senedd y Gymdeithas

4. Gwrthwynebu Porthladdoedd Rhydd

- Mae Cymdeithas yr Iaith yn gwrthwynebu datblygu Porthladdoedd Rhydd, sydd yn fodd i chwyddo elw cyfalafwyr, yn amheus o ran cael eu rheoleiddio'n effeithiol a byddant yn tanseilio ein cymunedau Cymreig gan y bydd mewnlifiad o weithwyr ar eu cyfer.
- Nodwn bod hyd at £26 miliwn i'w fuddsoddi, yr un, i wireddu cynllun Porthladd Rhydd Ynys Môn a chynllun Porthladd Rhydd Celtaidd yn Aberdaugleddau a Phort Talbot. Mae Arfor yn derbyn buddsoddiad o £11m ar gyfer y cyfnod rhwng 2022 a 2025.
- Cred Cymdeithas yr Iaith mai busnesau lleol a mentrau cymdeithasol wedi eu harwain gan y gymuned sydd fwyaf llesol i gymunedau a bod angen pob cefnogaeth arnynt.
- Mae Cymdeithas yr Iaith yn galw ar Awdurdodau Lleol sy'n rhan o gynllun Arfor i flaenoriaethu cyllid cynllun Arfor ar gyfer busnesau bach lleol a mentrau cymunedol.
- Ymhellach galwn ar Lywodraeth Cymru i greu cronfa ariannol fydd ar gael i fentrau cymunedol yn barhaol.

Cynigiwyd gan Ranbarth Gwynedd-Môn

5. Ymgyrch Deddf Eiddo a Chynhadledd Dai

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol:

1. yn cydnabod:
  - i. bod ein cymunedau gwledig ac arfordirol yn wynebu prinder digynsail o gartrefi fforddiadwy i'w prynu neu eu rhentu, a
  - ii. bod y farchnad dai rydd yn achosi difrod gwirioneddol i unigolion, teuluoedd, yr economi leol ac yn tanseilio cynaliadwyedd ein cymunedau Cymraeg, ac
  - iii. mai cred absoliwt llywodraethau olynol y DU yn y farchnad rydd a phreifateiddio gwasanaethau hanfodol yw prif achos yr argyfwng tai yng Nghymru.
2. yn datgan cefnogaeth i'r degau o filoedd o bobl Cymru sydd wedi cael eu hallgau rhag gallu sicrhau cartref addas i'w rentu neu ei brynu, megis:
  - i. y rhai sydd wedi cael eu prisio allan o'r farchnad dai yn eu cynefin, neu
  - ii. sy'n byw mewn tai rhentu preifat ansicr, neu
  - iii. sy'n disgwyl am flynyddoedd maith i gael cynnig tenantiaeth tai cymdeithasol,

os o gwbl, neu

- iv. sydd wedi profi digartrefedd ac yn wynebu bywyd ansefydlog mewn llety drosdro.
3. yn nodi bod cyflwyno'r Hawl i Brynu wedi arwain at werthu dros 139,000 o gartrefi cymdeithasol ar rent yng Nghymru a bod gostyngiad mor aruthrol yn y stoc tai cymdeithasol wedi cyfrannu'n sylweddol at yr argyfwng tai presennol ledled Cymru
4. yn cytuno bod targed Llywodraeth Cymru i adeiladu 20,000 o gartrefi cymdeithasol newydd yn ystod y tymor seneddol hwn yn gwbl annigonol
5. yn croesawu'r ymrwymiad yn y Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru i gyhoeddi Papur Gwyn a fydd yn cynnwys cynigion ar gyfer Hawl i Dai Digonol
6. yn galw ar Lywodraeth Cymru i:
  - i. ymgorffori mewn cyfraith ddomestig yr egwyddor arweiniol fod tai yn asedau cymunedol er lles pawb.
  - ii. cynnwys cynigion ar gyfer Deddf Eiddo yn y Papur Gwyn arfaethedig, megis:
    - gosod amodau ar brynu, gwerthu a gosod tai sy'n rhoi hawliau cyntaf i bobl leol neu sefydliadau a arweinir gan y gymuned
    - rheoli lefelau rhenti a gwella sicrwydd deiliadaeth i denantiaid yn y sector breifat
    - sicrhau bod Cynlluniau Datblygu a Strategaethau Tai Lleol yn cael eu harwain gan asesiadau rheolaidd o anghenion lleol
    - cryfhau hawliau cymunedau dros asedau lleol trwy gyflwyno Hawl Gymunedol i Brynu
    - mynnu bod polisiau tai a chynllunio, Cynlluniau Datblygu a Strategaethau Tai yn bodloni'r egwyddor datblygu cynaliadwy a nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
  - iii. ymrwymo i basio Deddf Eiddo yn ystod tymor presennol Senedd Cymru
7. mewn ymateb i'r argyfwng tai presennol, yn galw ar Lywodraeth Cymru, Awdurdodau Lleol a Chymdeithasau Tai, i adolygu eu polisiau a rhoi blaenoriaeth i bobl leol ac ystyriaeth i'r iaith Gymraeg yn y broses o osod tai.

Mae'r Cyfarfod Cyffredinol yn croesawu cynhadledd y bydd y Gymdeithas yn ei threfnu ar yr 16eg o Dachwedd dan y teitl '*Yr Hawl i Dai Digonol – Beth sy'n bosibl yng Nghymru*', fydd yn gyfle i ddysgu gwersi o wledydd eraill.

Cynigiwyd gan y Grŵp Cymunedau Cynaliadwy